

**'Kinderen moeten maar hopen
dat er überhaupt ergens hulp is'**

KRIJGEN KINDEREN IN 2017 WEL DE HULP DIE ZE NODIG HEBBEN?

Een lege agenda en kinderen tóch de deur moeten wijzen. In de laatste maanden van dit jaar zijn de budgetplafonds bij de meeste zorgverleners in de jeugdzorg bereikt. Of het in 2017 beter gaat, is maar zeer de vraag.

Therapeute Claudia (achternaam bekend bij redactie), vrijgevestigd psycholoog in Noordoost-Brabant, ontving van de gemeente een budget voor het bieden van jeugdzorg. Het is bijna op. Regelmatig weigert Claudia kinderen. Ze kampen met trauma's, angstaanvallen, dwangklachten, gedragsproblemen en depressies. 'Er is geen geld meer voor deze soort vragen. Onderzoek doen naar een achterliggende diagnose, kan niet meer. Ik stuur deze kinderen weg terwijl ik een lege agenda heb. Dit valt niet te rijmen. Ik kan het de ouders moeilijk uitleggen.' 'Ouders zijn boos en machteloos', vertelt Anke-Elze Rietstap van UW Ouderplatform. Dagelijks ontvangt ze verontrustende telefoontjes van ouders die maar geen zorg kunnen krijgen voor hun kinderen. Ouders voelen zich van het kastje naar de muur gestuurd. Niemand die ze zegt waar ze naar toe kunnen. Er zijn ouders die beslui-

ten om de behandelingen uit eigen zak te betalen en soms worden ze zelf zorgverlener voor hun kinderen. Zoals Rietstap. Ze heeft haar baan als belastingsconsulente opgegeven om alle dagen in de week voor haar twee autistische kinderen te zorgen. Haar zoon kampt daarnaast met hevige woedeaanvallen en haar dochter met psychoses. Prikkels moeten in huis tot in het minimum beperkt worden. Het lukt haar aardig. Al geeft ze toe dat het op momenten zwaar kan zijn. Ze is moeder, psycholoog én lerares tegelijkertijd. 'Vanwege te veel prikkels konden mijn kinderen niet goed op school functioneren. Thuis bied ik ze rust, orde en regelmaat, ben ik een luisterend oor voor ze als ze zich slecht voelen en leer ik ze rekenen en spellen.' Rietstap ontving van Yulius, organisatie voor geestelijke gezondheidszorg in Zuid-Holland Zuid, een brief waarin de or-

ganisatie schrijft dat ze tientallen kinderen met autisme niet meer kan helpen. Weer dat budget. Jeugdzorg wordt bevroren en kinderen belanden op een wachtlijst. 'Wachtlijstkinderen' tref je aan door heel het land. Vijftig procent van de 271 jeugdpsychologen heeft een wachtlijst, zo blijkt uit een onderzoek van het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP).

Hulpverlenershart

Psychotherapeute Claudia kan maximaal één à twee nieuwe cliënten per week zien. Ze probeert haar budget te spreiden, maar het lukt niet altijd. 'Een behandeling duurt soms langer dan ik van te voren had ingeschat.' En dus behandelt ze kinderen soms gratis. 'Zo had ik een kind in mijn praktijk dat twee extra traumabehandelingen nodig had terwijl hiervoor geen geld was. Als je eenmaal bezig bent, ga je door. Ik kan zo'n kwetsbaar kind toch niet de deur wijzen?'

Daarvoor is mijn hulpverlenershart te groot.'

Claudia heeft de gemeente vaak gevraagd om meer budget. 'Het toegekende budget is gewoon geen realistische weergave van de werkelijkheid.' Ze ontvangt een budget op basis van haar omzet uit 2013. In dat jaar startte ze net haar praktijk, waardoor ze minder aanmeldingen kreeg en dus een lagere omzet had. 'Aan de gemeente heb ik helder proberen te maken dat dit oneerlijk is. Maar het blijft mij achtervolgen.'

Riny van Rinsum, wethouder jeugdzorg (PvdA) in Veghel, Noordost-Brabant, ervaart de budgetplafonds echter niet als probleem. Want zodra zorgaanbieders hun plafond bereikt hebben, zijn ze verplicht om nieuwe cliënten door te verwijzen naar hun collega's die vergelijkbare zorg leveren. 'We gaan lopende trajecten niet afbreken vanwege budgettaire redenen. Maar voor nieuwe cliënten moeten aanbieders, in overleg met ons Basisteam Jeugd en Gezin, naar een alternatief zoeken binnen de regio.'

Volgens Claudia is er geen vergelijkbaar alternatief in Noordost-Brabant. 'De kinderen moeten maar hopen dat er überhaupt ergens hulp is', vertelt ze. Ze had de kinderen meteen willen doorverwijzen naar een hulpverlener die dezelfde zorg kan leveren, maar diverse praktijken zitten al aan hun budgetplafond.

Vrijgevestigd psycholoog Sharon Jansen ondersteunt haar verhaal. Zij krijgt ouders over de vloer die in scheiding liggen. 'Kinderen komen in de knel en moeten snel ondersteuning krijgen. Maar de eerste weken gaat het alleen over financiën. Helaas zonder resultaat. Ik krijg geen extra potje van de gemeente. Dit doet pijn. Het is alsof ik tegen een patiënt met een slagaderlijke bloeding moet zeggen: 'Sorry ik kan je niet helpen. Een ziekenhuis paar kilometer verderop kan dat misschien wel.' Terwijl ik exact weet wat er aan de hand is en hoe ik de patiënt moet helpen. Maar ik zit machteloos achter mijn bureau.'

Dit is volgens wethouder Van Rinsum niet de bedoeling. Maar waarom gebeurt het dan? Hij stelt dat het 'doorverwijsmechanisme' nog niet functioneert in zijn gemeente. De transitie vertoont vele kinderziektes, zegt hij. 'Maar ik ben overtuigd dat de meeste kinderen niet tussen wal en

schip vallen. Onze basisteams staan altijd klaar om de kinderen met hun ouders op te vangen en ze van adequate zorg te voorzien.'

Verkeerde keuzes

Zo denken meer gemeentes. Het wijkteam als oplossing. Ze zouden lichtere problemen kunnen behandelen. Psycholoog Sharon Jansen denkt er het hare van: 'Gemeenten willen preventief gaan werken, kortdurende en makkelijke problematieken zelf oplossen. Wat voorheen bij ons in de basiszorg terecht kwam, wordt nu opgelost in het wijkteam. Pas als het daar niet lukt, verwijzen ze de kinderen door naar ons. We krijgen daardoor kinderen over de vloer met complexere problematiek die al langer duurt. Dan wordt de druk dus niet lager, maar hoger.'

Omdat gemeentes hun geld hebben gezet op de wijkteams, is er te weinig specialistische zorg ingekocht, zo blijkt uit een rapport van GGZ Nederland. 'Gemeenten kijken niet goed wat voor jeugdzorg in hun regio nodig is; de zorgvraag is onvoldoende in kaart gebracht', zegt Bert Bakker van MEER GGZ, platform voor instellingen in de geestelijke gezondheidszorg. 'Achteraf extra zorg inkopen, is een enorme kostenpost die gemeenten ergens anders van de begroting moeten wegkapen. Er zijn gemeenten bij wie de creativiteit snel opdroogt. Aan het eind van het jaar delen ze dan mee dat het geld op is.'

De gemeenten moeten nou eenmaal bezuinigen op jeugdzorg, ze krijgen steeds minder geld van het Rijk, zegt woordvoerder

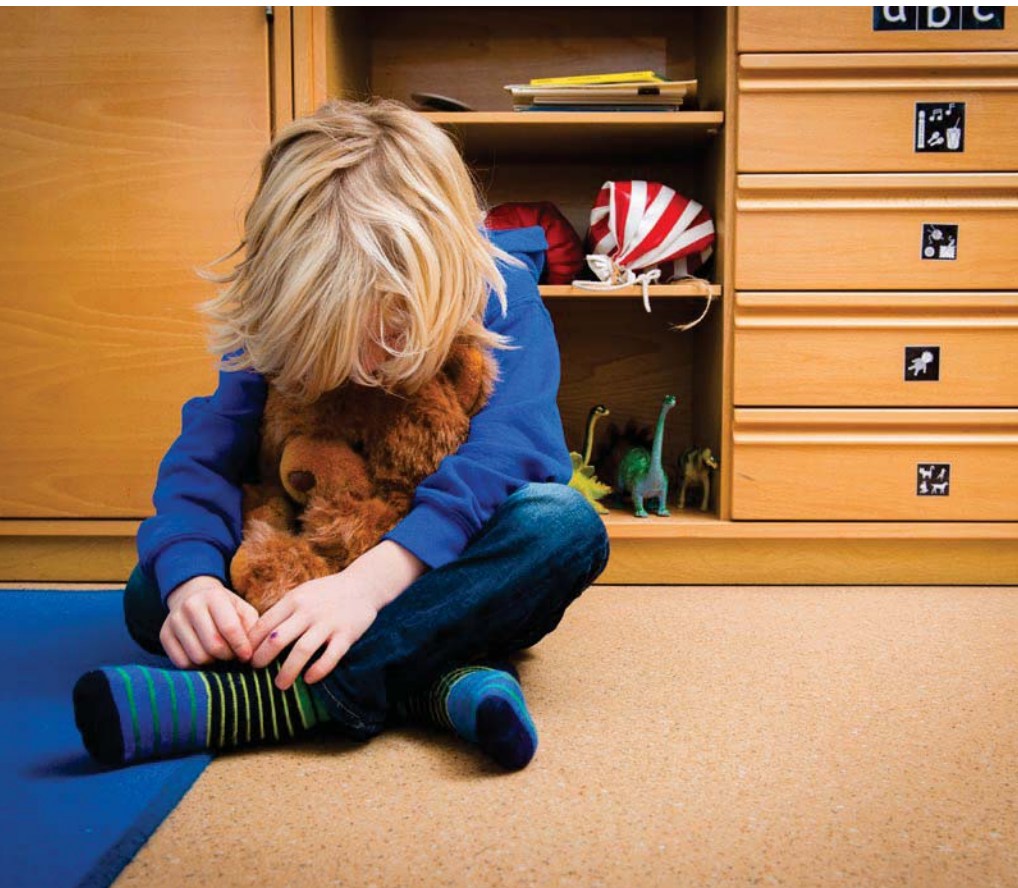
'Geld mag nooit een excuus zijn om hulp aan een kind te weigeren'

Asha Khoenkhoen van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Is dit wel zo? Eind oktober laten cijfers van het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS) iets anders zien: gemeenten houden in totaal 1,2 miljard euro over op hun budget voor maatschappelijke ondersteuning en jeugdzorg van 2015. Kunnen gemeenten niet goed rekenen? De VNG laat weten dat gemeenten geld moeten 'oppotten' om een buffer te hebben in tijden van bezuinigingen. 'Gemeenten mogen geen budgetten overschrijden en daarbij schulden maken, ze kennen immers een andere begrotings-systematiek dan het Rijk', aldus Asha Khoenkhoen. En ze benadrukt dat er grote verschillen bestaan tussen gemeenten: sommige gemeenten houden geld over, terwijl andere juist een tekort hebben. 'Er wordt getracht om het geld van het Rijk zo eerlijk mogelijk onder gemeenten te verdelen. Maar het lijkt erop dat ons verdeelmodel onvoldoende de werkelijkheid benadert.'

Dat er iets mis is met de verdeelmodellen, zegt ook Thea Koster, wethouder jeugdzorg (CDA) uit Leeuwarden. 'Niet alleen wij, maar ook andere gemeenten zoals Almere en Zoetermeer komen niet uit met de budgetten. Volgend jaar kampen we met een tekort van 12 miljoen euro', aldus de wethouder.

Tegelijkertijd zijn er volgens staatssecretaris van Rijn 'andere gemeenten met vergelijkbare problematiek en budgetten' die wel uitkomen. Hoe dat kan? Huibert van Dis is manager van de inkooporganisatie SPRING en van zorginstellingen voor de negen gemeenten in West-Brabant West. In deze regio zijn er geen geldproblemen en hebben zorginstellingen nauwelijks wachtlijsten.

'We werken niet met budgetplafonds, maar met een arrangementsysteem dat jeugdhulp financiert op basis van behaalde resultaten en niet meer op basis van product- en declaratiecodes', vertelt Van Dis. Inkoop van jeugdzorg wordt bepaald door de zorgvraag van kinderen in plaats van door het bestaande aanbod. Een zorgaanbieder levert op basis van de zorgvraag een zorgarrangement en wordt daarvoor betaald. Maar deze nieuwe structuur in het bieden van jeugdzorg kent ook risico's. Een zorgverlener ontvangt een vast bedrag per kind voor een arrangement. 'Het kan voorkomen dat

aanbieders cliënten behandelen waarbij het bedrag niet toereikend is. Dat meerwerk kan dan niet in rekening worden gebracht. Maar er zullen ook cliënten zijn waarbij de aanbieders geld overhouden.’

‘Deze systematiek zou tot veel onzekerheid bij onze zorgaanbieders leiden. Ik verwacht dat een aantal van hen dan in de problemen komen of zelfs omvallen’, zegt wethouder Van Rinsum uit Noordoost-Brabant die zich heeft laten inlichten door zijn collega’s uit West-Brabant. Ook in 2017 kiest Van Rinsum daarom voor de ‘oude’ manier van financieren: het hanteren van de budgetplafonds. ‘Aanbieders weten waar ze aan toe zijn qua budget en hoeveel cliënten ze daarmee kunnen behandelen.’

Samenspel

Gaat het in 2017 beter? Patrick Kenis, hoogleraar Beleid- en Organisationswetenschappen aan de Universiteit van Tilburg, heeft zijn bedenkingen. Hij vraagt zich af of slinkende budgetten hét grote knelpunt zijn in de jeugdzorg. ‘Als er meer geld wordt vrijgemaakt, is het probleem dan opgelost?’ Gemeenten zitten volop in de verbouwing

van hun jeugdzorgstelsel. Al met al zorgt dat voor de nodige chaos die gemeenten maar niet onder controle krijgen; ze zijn onvoldoende in staat om hun zorgtaken efficiënt uit te voeren.

‘Dat is niet zo vreemd’, vindt Kenis. Door de decentralisatie is de jeugdhulp erg versnipperd geraakt. Niet alleen voor ouders, maar ook voor gemeenten is het huidige zorglandschap een waar doolhof. ‘De zorg vind je op verschillende plekken, en is een combinatie van allerlei producten. De vraag is hoe deze producten op hetzelfde moment bij elkaar komen om het kind en zijn gezin te helpen? Het is een kwestie van goed organiseren.’

Hoe doe je dat? De kern van organiseren is om vraag en aanbod zo dicht mogelijk op elkaar af te stemmen, vertelt Kenis. ‘Vergelijk het met de Albert Heijn: ze weten wat de consumenten willen en zijn in staat om te onderhandelen met alle partijen over welk product waar en wanneer in de supermarkt aanwezig moet zijn.’ Dat overzicht ontbreekt bij gemeenten. Ze lopen het risico dat de vraag naar jeugdhulp onverwacht groter is dan het

aanbod. Dit overkwam bijvoorbeeld de gemeente Almere die daardoor te kampen kreeg met geldtekorten.

Gemeenten, zorgaanbieders en een makelaar moeten samen aanschuiven aan de tekentafel voor een ander ontwerp van het jeugdzorgbeleid. De laatste partij, een soort tussenpersoon, is onmisbaar aan tafel, maar ontbreekt nog in veel gemeenten, zegt Kenis. Een makelaar dient als ‘helikopter’ die in staat is door de bomen het bos te zien en die de losse puzzelstukjes in de jeugdzorg met elkaar weet te verbinden. Op die manier zouden de gemeenten beter in beeld krijgen wat de zorgbehoeftes zijn van hun jonge burgers en welke hulp hiervoor het meest geschikt is. ‘We moeten samenspel met elkaar creëren en daar is hulp bij nodig.’

Speelbal

Dat samenspel is nu in ieder geval nog ver te zoeken. Het Rijk, de gemeenten en de aanbieders wijzen voortdurend naar elkaar. Kinderen zijn de speelbal geworden in het ‘budgetdebat’. Zonder scheidsrechter aan de zijlijn, blijven kinderen maar wachten, stelt Reinier Feiner, advocaat jeugdrecht van het Advokatencollectief in Rotterdam (AKR).

‘Ik maak mee dat kinderen bij spoeduit-huisplaatsingen in een hotel worden ondergebracht, omdat er geen plek is in instellingen vanwege financiële tekorten. Te vaak moeten we horen dat het geld op is. We moeten maar roeien met de riemen die we hebben. Dit is onacceptabel. Gemeenten hebben een zorgplicht. Geld mag nooit een excuus zijn om hulp aan een kind te weigeren. Het is hoog tijd dat de zorg bij de rechter afgedwongen wordt’, aldus de advocaat.

MEER GGZ wil daarom ouders van ‘wachtlijstkinderen’ bijstaan als ze een zaak aanspannen tegen hun gemeente. ‘Als huisartsen een indicatie voor jeugd-ggz hebben afgegeven, moet deze hulp geleverd worden. Dat kinderen een half jaar wachten op zorg, is onverantwoord en niet toegestaan. De rechter moet dit bevestigen en een algemene uitspraak doen, zodat deze getoetst kan worden in individuele gevallen. Voor gemeenten moet het helder zijn wat er van hen verwacht wordt. En waar “nee” zeggen echt ophoudt’, besluit Bert Bakker. ■